

Universitetet i Oslo (UiO) viser til forskrift om undervisnings- og forskningsstillinger og rekrutteringsstillinger som er sendt på høring med frist 19. april 2024.

Innledning

Norge har behov for en helhetlig politikk for universiteter og høyskoler som bidrar til utvikling av et mangfold av institusjoner som dekker nasjonale og regionale behov, og som sikrer Norges internasjonale posisjon innen forskning og høyere utdanning. Mangfoldet impliserer at ulike institusjoner har ulike behov, og intensjonen om et forenklet regelverk som muliggjør dette støttes derfor av Universitetet i Oslo. Det er positivt at forskriften/regelverket baseres på en grunnmur av nasjonale standarder. Basert på disse må den enkelte autonome institusjon ha frihet til å utforme egne kompetansekrav og rutiner tilpasset institusjonens særpreget og rolle i sektoren.

Samtidig er det noen av forslagene i høringsutkastet som er svært problematiske og som vil gi negative føringer for UiOs videre utvikling som et av verdens fremste universiteter og dermed på det norske forskningssystemet.

Dette gjelder noen endringer forslått om språk, utdanningsfaglig kompetanse, og samhandling med andre sektorer, ikke minst med universitetssykehusene. Andre påkrevde justeringer og mer detaljerte kommentarer følger i gjennomgangen av de enkelte kapitlene.

Språkkompetanse

Norsk språkkompetanse i academia er åpenbart viktig. UiO ivaretar dette blant annet gjennom vår politikk for parallellspråklighet, og vi ønsker derfor deler av forskriften velkommen. Internasjonale stipendiater og postdoktorer bør tilbys språkopplæring (nivå A2) tilsvarende 15 studiepoeng. Vi støtter høringsnotatets pkt. 3.5 (s. 9) som sier dette skal tilbys «ved behov». Samtidig er vi svært bekymret for at ordlyden «ved behov» er utelatt i selve forslaget til forskrift. UiO forutsetter at det er intensjonen i veiledningen som skal legges til grunn.

Forskningen er global og mange stipendiater og postdoktorer har ingen intensjon om, eller mulighet til, å bli i det landet hvor de tar en grad. Dette gjelder også norske studenter i andre land. Et fast krav om 15 sp i norsk språk for stipendiater og postdoktorer under et i forveien meget stort tidspress vil gjøre norske internasjonalt orienterte universiteter mindre attraktive. Det er uakseptabelt hvis norskopplæring i praksis skal erstatte faglig fordypning. Det vil svekke norsk doktorgradsutdanning for den enkelte kandidat og for norske universiteter. Endelig mener vi mener vi språkkravene i forslaget bryter med gjeldende EU-rett (se vedlegg 1) og det er ikke tvil om at de vil kreve store ekstra kostnader for institusjonene.

Universitetet i Oslo er et breddeuniversitet hvor det aller meste av undervisningen foregår på norsk. Samtidig har vi kurser som er organisert spesielt med tanke på internasjonale studenter, og vi har fag hvor en god del av undervisningen foregår på andre fremmedspråk enn engelsk, som f.eks. fransk eller kinesisk. Vi har videre institutter med personell som kun underviser på master- og Ph.d.-nivå. Derfor må institusjonen også fremover kunne stå fritt til å kunne vurdere fravik fra krav til norskkompetanse for enkelte stillinger, og til å kunne kreve språkkompetanse i relevante språk til de stillingene der dette er nødvendig. Samtidig må det stilles krav om at institusjonene sikrer at de som har behov for språkopplæring for å kunne utføre sine arbeidsoppgaver må få tilbud om det. Dette vil være i samsvar med UH-lovens intensjon om å sikre norsk som fagspråk.

Utdanningsfaglig kompetanse.

Arbeidet for økt status og vektlegging av utdanningsfaglig kompetanse de siste 10-året har bidratt positivt til økt bevissthet rundt utdanningsoppdraget til norske universiteter. Forskriften må ikke svekke dette. En betydelig utdanningsfaglig kompetanse må forskriftsfestes, og det må det stilles krav til progresjon for de ulike stillingene innen en karrierestige.

Samarbeid på tvers av sektorer - og ikke minst med universitetssykehusene

Norske utdanninger innen medisin, psykologi, og andre helsefag er sterke, ikke minst fordi de er nært koplet til praksis. Dette ivaretas typisk ved at mange undervisere og forskere er fast ansatte ved UiO i «ekstraervertstillinger» (f.eks. prof. II-stillinger) med hovedstilling ved sykehusene – såkalte kombinasjonsstillinger. Disse er av kritisk betydning for våre utdanningers kvalitet og kapasitet. For å sikre interessen for slike stillinger, er det svært viktig for UiO at denne ansattgruppen også gis anledning til å søke kompetanseopptrykk. Vi foreslår derfor at det i forskriften tas inn en presisering om at unntaket fra adgangen til å søke opptrykk kun gjelder ansatte i åremålsstillinger i ekstraervert etter UH-lovens paragraf 7-7.

Kapittel 2 – Kvalifikasjonskrav for undervisnings- og forskningsstillinger

§ 2-2 Universitets- og høyskolelektor, § 2-3 Førstelektor og § 2-4 Dosent

UiO mener at det er uheldig å fjerne krav om forskningskompetanse i overgangen fra lektor til dosent.. Vitenskapelig kompetanse og forskningsbasert undervisning er grunnpilaren i norske høyere utdanning og nedtoningen av forskningsdimensjonen ansees derfor som lite hensiktsmessig. UiO foreslår at krav til forskningskompetanse tas inn også i dosentstigen, men på en slik måte at institusjonene selv kan tilpasse dette til formålet med deres lektorstillinger.

§ 2-5 Førsteamanuensis

For førsteamanuensis foreslås det å øke minimumskravet til forskningskompetanse, gjennom å innføre krav om forskningserfaring ut over eget doktorgradsprosjekt. De fleste som når opp i konkurransen om stillinger har forskningserfaring ut over doktorgrad. UiO ser ikke noe stort behov for å innføre et slikt minimumskrav i forskriften. Eventuelle skriftliggjorte minimumskrav mener vi langt bedre ivaretas av institusjonen selv i stillingsutlysninger og foreslår derfor at kravet fjernes. UiO mener at dersom kravet opprettholdes må omfanget utdypes og spesifiseres i forskriften.

§ 2-7 Utdanningsfaglig kompetanse

De senere års økte vektlegging av utdanningsfaglig kompetanse har bidratt positivt til å rette søkelys på studentenes læring. Selv om intensjonen er at den foreslåtte forenklingen ikke skal resultere i reduserte krav, mener UiO forskriften slik den er foreslått, innebærer en reduksjon sett i forhold til dagens krav til utdanningsfaglig kompetanse.

For det første gjelder dette forslaget om det er tilstrekkelig at utdanningsfaglig kompetanse kan oppnås gjennom utdanning eller undervisningserfaring. Dette er en reduksjon fra dagens krav, der det sies at kompetansen må bygge på både en formell opplæring og på undervisningserfaring. UiO har lenge vært opptatt av at undervisningserfaring ikke alene er tilstrekkelig og vi foreslår derfor at konjunksjonen «eller» i forslaget erstattes med «og» i den endelige forskriften (§ 2-7, andre ledd).

Det andre forholdet gjelder progresjon i forventningene til utdanningsfaglig kompetanse. Direktoratet framhever i høringsnotatet at «(...) det kan oppleves uhensiktsmessig at stillinger som krever stor grad av forskningserfaring samtidig krever mer utdanningsfaglig kompetanse enn det som er kravet for andre stillingskategorier (s.26)». Denne formuleringen er motstridende til intensjonen om at nivået ikke skal svekkes. Dagens krav til utdanningsfaglig kompetanse stiger med høyere stillingskategori og har en tydelig progresjon i kravene. UiO mener at dette er det eneste riktige for å ivareta et høyt nivå på både forskning og undervisning i toppstillingene. Prinsipielt er det dermed også viktig at det blir

helt tydelig at forskningskompetanse ikke kan kompensere for krav om utdanningsfaglige kvalifikasjoner. Dette er ikke minst nødvendig for å ivareta et høyt nivå på undervisningen. UiO mener at den nasjonale forskriften må stille høyere krav til utdanningsfaglig kompetanse for professor- og dosentstilling enn for førsteamanuensis- og førstelektorstilling. UiO foreslår derfor at det tas inn en formulering som gjenspeiler at det er en forventning om at det skal være progresjon i kompetansen.

UiO er usikre på hvilke krav som bør stilles til utdanningsfaglig kompetanse for universitetslærer, da vi antar dette hos oss i stor grad vil komme til å bli brukt som en deltidsstilling for studenter som har undervisningsoppgaver (kollokvieleder, oppgaveretter og lignende).

UiO er enig i at begrepet “museal formidlingskompetanse” bør erstattes av “museumsfaglig kompetanse”. I dagens forskrift er bestemmelsen om at museal formidlingskompetanse kan erstatte utdanningsfaglig kompetanse knyttet til kompetansekrav for professor, men tilsvarende gjelder ikke for førsteamanuensis. UiO mener museumsfaglig kompetanse bør kunne erstatte de utdanningsfaglige tilleggskravene som kreves for opprykk til professor, men ved ansettelser i førsteamanuensisstilling bør det fortsatt stilles krav om utdanningsfaglig kompetanse. Dette er viktig for å sikre karriereutvikling og mobilitet for ansatte ved universitetsmuseene.

Krav om norskferdigheter på nivå B2

Som argument ovenfor mener UiO at det er flere problemer i forskriftens nye krav til språkkompetanse. Vi foreslår at språkkravene i sin helhet tas ut av forskriften og at det overlates til den enkelte institusjon å fastsette språkkrav ved behov og sikre gode tilbud til alle som trenger det. Språkkravet som det er foreslått vil svekke internasjonal rekruttering og forskermobilitet.

§ 2-8 Unntak fra kvalifikasjonskravene ved ansettelse

Det er viktig med tanke på internasjonal rekruttering at det kan søkes opprykk før kravet til norskkunnskaper er oppfylt. Som et likestillingstiltak, og for å sikre et bredt tilslag av søkere, utlyser UiO hovedsakelig faste vitenskapelige stillinger på førsteamanuensisnivå. Samtidig arbeider vi aktivt for å tiltrekke oss sterke internasjonale søkere som ofte har professorkompetanse fra utlandet. Hvis språkkravet til opprykk gjennomføres som foreslått, vil internasjonalt orienterte universiteter bli langt mindre attraktive for noen av de beste søkere. Det må være den vitenskapelige- og pedagogiske kompetansen som skal telle ved opprykk, ikke språklige kvalifikasjoner, som må ivaretas på annen vis.

UiO mener for øvrig at konsekvensene av ikke å opparbeide seg utdanningsfaglig kompetanse og norskferdigheter innen fristen ikke hører hjemme i forskriften. Dette bør strykes fra forskriften og eventuelle konsekvenser må foretas ut fra en konkret vurdering av institusjonene selv.

Kapittel 3 – Kompetansevurdering

§ 3-2 Sakkyndig komite

I forslaget til ny forskrift er kravet om at begge kjønn skal være representert i sakkyndig komite absolutt, mens dagens forskrift gir adgang til å kunne fravike dette i særskilte tilfeller. Slik det nå er utformet vil det være slik at dersom man ikke finner medlemmer av begge kjønn, vil ansettelsen/opprykket ikke kunne gjennomføres. Dette vil ramme mindre fagfelt hardt og det vil i en del tilfeller være umulig å sammensette en faglig kvalifisert komite. Det må være adgang til å fravike bestemmelsen om representasjon av begge kjønn i særskilte tilfeller.

Videre må alle medlemmer av komiteen inneha samme eller høyere vitenskapelige kompetansenivå enn angjeldende stilling. For stillinger på lavere nivå enn professor og dosent, mener UiO at det fortsatt bør være et medlem i komiteene med kompetanse på et høyere nivå enn stillingen som vurderes og UiO foreslår at forskriften presiserer disse kravene. Det må likeledes sikres at alle medlemmer av komiteen har vitenskapelig kompetanse som er relevant for stillingen. Det bør ikke

åpnes for at «at perspektiver fra for eksempel nærings- og samfunnslivet kan inkluderes i komitéarbeidet» såfremt dette betyr «perspektiver» som ikke er basert i komiteemedlemmets vitenskapelige kompetanse. Her er begrunnelse for endring uklar og det må derfor sikres at forskriften ikke lukker opp for at en komite kan bestå av medlemmer som ikke har forskningskompetanse på nivå med stillingen eller over.

UiO er heller ikke enig i at det forskriftsfestes at komiteleder skal være ekstern. Det er ofte en fordel at samme person, forutsatt faglig kompetanse og habilitet, ivaretar både rollen som komiteleder og administrator av komiteen. Det bør overlates til institusjonen selv å vurdere hvorvidt det er hensiktsmessig eller ei med intern/ekstern leder av komiteen.

§ 3-3 Vurderings- og innstillingsprosessen ved ansettelse

Det er ikke hensiktsmessig å forskriftsfeste at sakkyndig komite skal gi en skriftlig uttalelse til merknadene. Det bør være opp til den sakkyndige komiteen å vurdere om de ønsker å kommentere merknader som legges fram. En forskriftsfesting av krav om skriftlig svar vil innebære betydelig merarbeid for sakkyndig komite, og kan bidra til at ansettelsesprosessene tar lengre tid. Kravet om skriftlige uttalelser på merknader bør tas bort, både ved ansettelse og ved opprykk.

§3-5 Vurderings- og beslutningsprosessen ved opprykk

Det er noen vesentlig forskjeller mellom ansettelse og opprykk. Ved ansettelse spiller flere momenter inn i vurderingen, som, for eksempel, prøveforelesning og intervju, mens opprykk utelukkende baseres på sakkyndig komites vurdering. Den foreslåtte endringen innebærer at det kan gis kompetanseopprykk til tross for en reell tvil om hvorvidt kvalifikasjonskravene er oppfylt. Dette er UiO sterkt imot. Kravet om enstemmig og utvilsom kompetanseerklæring ved opprykk bør opprettholdes.

UiO mener også at karantenetid på tre år ved underkjent søknad om opprykk er for streng. Endringen begrunnes i at karantenetiden skal innlemme saksbehandlingstiden, men realiteten er at mange som får avslag på opprykk er svært nær å oppfylle kompetansekravene, og kompetansen vil ofte oppnås innen to år. Bestemmelsen har også et likestillingsaspekt ved at forlenget karantenetid vil kunne komme til å forsterke tendensen med at kvinner gjerne venter lengre enn menn med å søke opprykk. UiO foreslår at karantenetiden ved underkjent søknad om opprykk settes til to år fra søknadstidspunktet i tråd med dagens praksis på professornivå, og for å harmonere med § 3-4 i forslaget til ny forskrift.

§ 3-4 Adgang til å søke opprykk

UiO støtter bortfall av muligheten til å søke opprykk fra universitetslektor til førsteamanuensis. Muligheten til å søke opprykk fra universitetslektor til førsteamanuensis har gitt to ulike kategorier førsteamanuenser med ulike arbeidsplikter.

UiO er også positive til at fast ansatte i lavere stillingsprosent kan søke opprykk. Midlertidige ansettelse bør imidlertid ikke omfattes av dette. UiO foreslår at adgangen til å søke om opprykk skal gjelde fast ansatte i heltid- eller deltidsstillinger. Det er, som nevnt innledningsvis, svært viktig for UiO at ansatte i faste ekstraervertstillinger får mulighet til å søke opprykk. UiO ber om at det inntas en presisering i siste ledd om at det er åremålsstillinger i ekstraervert etter universitets- og høyskoleloven § 7-7 som ikke har rett til å søke opprykk.

§ 3-6 Adgang til å søke overgang

Det er UiOs oppfatning at tydelige karriereløp gir forutsigbarhet både for den enkelte og for institusjonene. UiO er derfor imot å åpne for overgang mellom stillingskategorier i to karrierestigene. Når det samtidig fremheves at en overgang ikke gir rett til endrede arbeidsoppgaver, vil en institusjon eksempelvis kunne ha ansatte i stilling som førsteamanuensis med hovedsakelig undervisning i

stillingen. Dette vil begrense senere muligheter for kompetanseoppbygg i ny stige, og skape forskjeller i arbeidsoppgavene innenfor samme stillingskategori. UiO foreslår derfor at muligheten til overgangen mellom stigen fjernes fra forslaget.

Kapittel 4 – Rekrutteringsstillinger

UiO ser med bekymring på de mulige konsekvensene for flere av bestemmelsene som gjelder rekrutteringsstillingene.

Krav om norskkunnskaper nivå A2

Her henviser vi til vår argumentasjon i innledningen. Dette er et meget viktig punkt for UiO og vi støtter høringsnotatets (pkt. 3.5, s. 9) hvor det sies at språkopplæring skal tilbys «ved behov». UiO forutsetter at det er intensjonen i veiledningen som skal legges til grunn, og at det stilles krav til at institusjonene har ansvar for å tilby norskopplæring ved behov, og tilpasset den enkeltes karriereplan.

§ 4-3 Postdoktor

For postdoktorene stilles det i tillegg krav til gjennomføring av utdanningsfaglig kompetanse, noe som ikke er realistisk å innføre for alle, for eksempel for mange av dem som er ansatt på eksterntfinansierte prosjekter. Det er et ytterligere poeng at tilleggskravene vil treffe unge mennesker som kommer til en ny kultur og ofte er i en livsfase der de etablerer familie. Økt belastning vil dessuten kunne ramme kvinner særskilt, som fortsatt ofte tar et ekstra ansvar med barn. Kravet om utdanningsfaglig kompetanse til rekrutteringsstillinger bør ikke forskriftsfestes, også siden relevansen vil avhenge av den enkeltes karriereplan. For noen stillinger vil eksempelvis drift av avansert vitenskapelig utstyr være mer relevant som karrierefremmende arbeid enn undervisning. Ved ansettelse i førsteamanuensisstilling vil dessuten kravet pålegges for denne stillingskategorien, med et vilkår om oppnåelse av pedagogisk kompetanse innen 2 år. UiO mener kravet til utdanningsfaglig kompetanse må fjernes for postdoktorstillinger. En signifikant andel av postdoktorene vil ønske å kvalifisere seg til akademiske stillinger uten undervisning.

§ 4-2 Permisjoner og forlengelse av åremålsperioden

UiO er positive til like regler for permisjon og forlengelser for stipendiat, postdoktor og spesialistkandidat, men mener det ikke er hensiktsmessig at vitenskapelige assistenter skal ha de samme rettighetene. Stilling som vitenskapelig assistent er av varierende lengde, og har i langt mindre grad enn de andre rekrutteringsstillingene et definert sluttprodukt. UiO foreslår at rettighetene for forlengelse til vitenskapelige assistenter fjernes fra forskriften.

Til forslaget om at innvilget permisjon skal medføre tilsvarende forlengelse stiller UiO seg bak dette, men ser ikke behovet for å opprettholde begrensningen på 6 måneder. UiO foreslår at begrensningen settes til ett år, blant annet fordi Forskningsrådet ofte tildeler midler til utenlandsopphold for inntil ett år.

§ 4-6 Vitenskapelig assistent

UiO ser ikke behov for å kreve lavere grad eksamen for ansettelse som vitenskapelig assistent. Denne typen stilling er blant annet et verktøy for å rekruttere til eller motivere for forskning, noe som kan skje før studentene når masternivå. Arbeid som vitenskapelig assistent kan være en god forberedelse til en forskningsdrevet masteroppgave. UiO foreslår at gradskravet fjernes, sekundært at det åpnes for at utdanning tilsvarende bachelor skal gjelde som vilkår. Dette er også spesielt viktig for å ivareta profesjonsfagene, der studentene ikke har en oppnådd lavere grad etter tre års utdanning.

Kapittel 5 – Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

§ 5-1 Ikrafttredelse og opphevelse

Det foreslås at forskriften skal tre i kraft 1. august 2024.

UiO mener dette er for tidlig. Forskriften forutsetter tilpasninger for institusjonene. UiO foreslår at forskriften tidligst innføres fra 1. januar 2025.

§ 5-2 Overgangsbestemmelser

Det kan synes som en uoverensstemmelse mellom første og andre ledd. I første ledd sies at for ansettelse og opprykk før 1. januar 2025, kan institusjonene velge å bruke kvalifikasjonskravene i dagens forskrift. I andre ledd sies at ansatte som søker opprykk senest 31. desember 2024 får søknaden vurdert etter dagens forskrift. Dette bør klargjøres.

UiO foreslår at det åpnes for en lengre overgangsperiode. Det bør framgå at både søknader om opprykk og stillinger som er lyst ut innen en gitt dato fullføres etter gammelt regelverk.

Vedlegg 1

EØS-rettslig vurdering av språkkrav

UiO er i tvil om språkkravene i forslaget til forskrift om undervisnings- og forskningsstillinger og rekrutteringsstillinger tar tilstrekkelig hensyn til de krav EØS-retten stiller.

Etter lov 2012-12-14-81, EØS-arbeidstakerlova, § 1 gjelder EØS-avtalens vedlegg V nr. 2, forordning (EU) nr. 492/2011, som endret ved forordning (EU) 2016/589, som norsk lov. Artikkel 3 nr. 1 b) i denne forordningen bestemmer at lover, forskrifter og administrativ praksis skal «ikkje nyttast når dei ... uten å stille vilkår om nasjonalitet utelukkande eller hovudsakleg har som føremål eller verknad å utelukke statsborgarar i andre EØS-statar frå ledige stillingar». Dette gjelder likevel ikke «vilkår om språkkunnskapar som er naudsynte på grunn av arten av det arbeidet som den ledige stillinga inneber».

Bestemmelsen krever både sammenheng mellom språkkravet og arten av det arbeidet den aktuelle stillingen innebærer og at språkkravet ikke går lengre enn det arten av arbeidet krever.

EU-domstolen har uttrykkelig uttalt at EU-retten, og dermed heller ikke EØS-retten, «prohibit the adoption of a policy for the protection and promotion of a language of a Member State which is both the national language and the first official language» (sak 379/87 Groener avsnitt 19). I denne saken ble et krav etter irsk rett om irskkunnskaper for heltidsansettelse som lærer funnet å være i tråd med EU-retten under henvisning til at lærere «have an essential role to play, not only through the teaching which they provide but also by their participation in the daily life of the school and the privileged relationship which they have with their pupils. In those circumstances, it is not unreasonable to require them to have some knowledge of the first national language (sak 379/87 Groener, avsnitt 20).

Det ligger i dette at de språkkrav som stilles ved ansettelse må relateres til den stillingen det er aktuelt å ansette i. Det er grunn til å merke seg at kravet om irskkunnskaper var begrunnet i hensynet til å opprettholde irsk som språk ved siden av det andre offisielle språket, engelsk, som blir brukt av et stort flertall av Irlands befolkning. Dette er dermed noe begrenset hvilken veiledning EU-domstolens avgjørelse gir der språkkravet gjelder det språket som brukes av hoveddelen av befolkningen.

Det følger likevel av EU-domstolens avgjørelse at det i alminnelighet kan stilles strengere krav ved ansettelse i undervisningsstillinger, der undervisningen skjer på norsk enn i rene forskerstillinger, selv om det er rom for uenighet om hvor strenge kravene kan være. Samtidig ligger det i avgjørelsen at dersom det stilles det samme krav om språkferdigheter ved alle ansettelser, kan dette kravet ikke være strengere enn at det lar seg forsvare ved ansettelse i stillinger der det ikke er studentkontakt og heller ikke forskningsprosjektet forutsetter ferdigheter i norsk språk.

Det synes ikke som språkkravene i forslaget til forskrift om undervisnings- og forskningsstillinger og rekrutteringsstillinger tar tilstrekkelig hensyn til nyansene i EU-domstolens avgjørelse i sak 379/87 Groener, og dermed heller ikke til de krav EØS-retten stiller. Forslaget synes for øvrig å bygge på den forutsetning at doktorgrads- og postdoktorløp ved norske universiteter og høyskoler utelukkende sikter mot den kompetanse disse har behov for. Det er ikke åpenbart at denne forutsetningen bør legges til grunn.